

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Review of Zandvliet, K. (2022) De wereld van de familie Blaeu
Visser, J.

Citation

Visser, J. (2024). Review of Zandvliet, K. (2022) De wereld van de familie Blaeu. *Transparant*, 35(1), 30. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3768148>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3768148>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De wereld van de familie Blaeu

Kees Zandvliet, *De wereld van de familie Blaeu*.

Zutphen: Walburg Pers 2022; 384 blz.,
€49,99; ISBN: 9789462499416

Johan Visser

Kaarten zijn *hot and happening*. De laatste jaren hebben boeken en verschillende tentoonstellingen (zoals die in het Allard Pierson in Amsterdam of in het Wereldmuseum in Leiden) de grote invloed laten zien van kaarten op ons beeld van de wereld en haar geschiedenis. Veel van deze publicaties en exposities bevatten werk van de beroemde Amsterdamse uitgeversfamilie Blaeu. Daarover schreef Kees Zandvliet, emeritus hoogleraar van de Universiteit Amsterdam en voormalig hoofd van de Afdeling Geschiedenis van het Rijksmuseum, een nieuw boek: *De wereld van de familie Blaeu*.

Hoewel de titel lijkt te suggereren dat dit een nieuw kaartboek betreft, is het doel van Zandvliet anders. Het boek plaatst de lezer midden in de zeventiende-eeuwse Amsterdamse uitgeverwereld. Wat we over de familie Blaeu wisten was, zo betoogt Zandvliet, tamelijk fragmentarisch. Centraal staat het begrip *maagschap*: het netwerk van de familie. Zandvliet levert een enorme prestatie door dat netwerk nauwkeurig in kaart te brengen aan de hand van talloze transacties, notariële akten, genealogische details en correspondentie. Het netwerk vormt een belangrijke verklaring voor het grote succes van de familie en bestaat naast verwanten, ook uit auteurs, wetenschappers en politieke contacten. *Pater familias* Joan Blaeu spaarde kosten noch moeite om het netwerk van het bedrijf te onderhouden en uit te breiden. Op het hoogtepunt in de jaren 1660 draaiden er vele personen in de Amsterdamse werkplaats van de familie en werkten er tientallen tekenaars, redacteurs, auteurs en boekverkopers voor en met de familie.

Opgaan, blinken en verzinken. Die analogie is voor Zandvliet te eenvoudig om op de geschiedenis van de familie Blaeu te leggen. Waar hij in het eerste hoofdstuk *founding father* Willem Jansz. Blaeu als wetenschapper en pionier portretteert, blijkt zijn zoon Joan I drijvende kracht te zijn achter de uitbouw van het bedrijf. Willem Jansz. bleek niet in de wieg gelegd voor een bestaan als haringkoopman, nam les bij de Deense wetenschapper Tycho Brahe, en begon een carrière als instrumentenmaker en uitgever. Frappant is ook hoe Blaeu de grote en lucratieve markt voor katholiek drukwerk bediende. Vanuit zijn Amsterdamse drukkerij produceerde hij talloze vrome boekjes, waarvan hij deed voorkomen dat ze in het katholieke Keulen waren gedrukt: een garantie voor kwaliteit. Willem Jansz. beschikte over een scherp oog voor handel en

sloeg bijvoorbeeld een grote slag toen hij uit de boedel van een concurrent een grote voorraad maritiem drukwerk wist aan te schaffen. In 1633 werd hij de officiële kaartenmaker van de Verenigde Oost-Indische Compagnie.

Zijn zoon Joan combineerde de dure productie van de luxe globes en atlassen met de winstgevende verkoop van goedkope drukwerk. Een echte 'manager', volgens Zandvliet. Hij schopte het tot de hoogste Amsterdamse kringen en trad toe tot de Amsterdamse Vroedschap. De familie steeg midden zeventiende eeuw tot grote hoogte, onder meer door huwelijkverwantschappen met de burgemeestersfamilies De Graeff en Hooff. In zijn derde hoofdstuk behandelt Zandvliet de latere telgen van de familie: de kinderen van Joan en diens broer Jacob. Gestuwd door de eerder opgebouwde welvaart, leidden ze vooraanstaande levens. Sommigen raakten financieel aan lager wal. Hoewel Joan II tot 1705 de officiële cartograaf van de VOC bleef, sprankelde het bij de derde generatie minder dan bij vader en grootvader.

In het slothoofdstuk vestigt Zandvliet de aandacht op de verzamelaars van echte luxe. Wie waren toch die liefhebbers van de luxe Blaeu-atlassen? In een aantal portretten gaat de auteur dieper in op hun levens. Het is een tamelijk heterogene groep, die vooral rijk geworden was als koopman, beroemd als bestuurder, of gezien als wetenschapper. Ze waren in de ban van het werk van de uitgeversfamilie en schaften om uiteenlopende redenen bijzondere atlassen aan. De een in de hoop een uitmuntende belegging te doen, de ander vanuit de gedachte een statusverhogend object te verwerven.

De wereld van de familie Blaeu is een indrukwekkend boek, gebaseerd op grondige kennis van het bestaande Blaeu-onderzoek en ondersteund door talloze archiefvondsten. Het levert – ook letterlijk door de vele tientallen illustraties – een kleurrijk beeld op van vele tientallen personen uit het netwerk van de ondernemersfamilie. Dat vormt tegelijkertijd ook het grootste manco van het boek. Wie echter alle biografische details heeft doorworsteld begrijpt ook hoe de opeenhoping van kapitaal, ondernemingszin, clustering van bedrijvigheid, korte lijnen met de politiek en een innovatief klimaat, het succes van de familie Blaeu tot grote hoogte wisten te stuwten. <